

תורה ומדינה הלכה למעשה - התנהלות הלכתית תקינה במציאות מעורבת בעל כורחה

- הפוסקים דנים ביחס בין איסורי עריות שהדין בהם יהרג ואל יעבור, לבין דין איסור הסתכלות בעריות. מהסוגיה בסנהדרין, בה אמרו הרופאים על אדם מסוים שאם לא יראה אשה ערומה ימות, וענו להם החכמים שימות, נראה שגם באיסור הסתכלות חל דין יהרג ואל יעבור, כשם שחל בכל איסורי עריות, מה שנקרא בפי הפוסקים "אביזרייהו דעריות". אולם הרב פיינשטיין מחלק בין הסתכלות בעלמא והרהור האסור מהתורה הנובע מהסתכלות זו, לבין שאר איסורי עריות כגון נגיעה בערווה וכדומה. לדבריו, בעוד שנגיעה בערווה, וכ"ש עצם מעשה הביאה נובעים מאיסורי עריות, ולכן יש להם דין אביזרייהו דעריות, וחל עליהם דין יהרג ואל יעבור, איסור הסתכלות אינו נובע מדין "אל תקרבו אל הערווה", אלא מאיסור עצמי מן הפסוק "ונשמרת", ולכן אין בו דין יהרג ואל יעבור. מתוך הבנה זו מחלק הרב פיינשטיין חילוק יסודי בין הסתכלות רגילה, לבין המקרה הנ"ל בסנהדרין, ממנו עולה מפורשות שיש דין יהרג ואל יעבור גם בהסתכלות. בהסתכלות, אשר קיים בה דין יהרג ואל יעבור, יש משום הכנה וקרבה לזנות. שכן דרך המכינים עצמם לזנות, שבתחילה ישנו גירוי היצר, ומתוכו באים למעשה האסור. למרות שהמעשה בסנהדרין בהגדרתו לא בא ע"מ להגיע לעצם האיסור, מ"מ כיוון שדרך האנשים לבא לידי איסור עריות באופן זה, לכן יש במעשה הסתכלות זו משום הכנה לגילוי ערווה, וממילא נחשב אביזרייהו דעריות, וממילא חל על איסור זה דין יהרג ואל יעבור. נמצא אם כן, שאיסור הסתכלות מעין זה אסורה משום "לא תקרבו לגלות ערוה", שכל מהותו הינו ההכנה לגילוי עריות, ולא איסור "ונשמרת" אשר חל על שאר הסתכלויות המביאות לידי הרהור בלבד. להבנת הרב פיינשטיין, החילוק בין אדם העובר ברחוב ובשאר מקומות פרוצים, לבין ההסתכלות בגמ' סנהדרין הנ"ל הינה, שבהליכה במקומות פרוצים, אין כל ידיעה מצדן של הנשים בדבר ההסתכלות האסורה עליהן, וממילא אין כל חשש שיגיעו עקב כך לגילוי עריות. החשש היחיד הינו בין הגברים המסתכלים עליהן לבין עצמם, כאשר הסתכלות זו מביאה אותם לידי הרהור עברה האסור מהפסוק "ונשמרתם". מחילוקו של הרב פיינשטיין עולה, שכל ראייה של אשה שאינה צנועה בדרך אגב בלא ידיעתה, על ראייה אסורה זו לא חל דין יהרג ואל יעבור. אולם, כאשר האשה מגיעה ע"מ שיביטו במקומות המכוסים בה, וזו כל כוונת הימצאותה במקום זה בלבד, וחל עליו דין יהרג ואל יעבור. דין זה חל על דוגמניות וכדומה, אשר כל המטרה הינה להביט בהן, וזו גם מטרתן בהתלבשותן, שאינה בגדרי הצניעות. כל דברינו בהמשך, לא חלים על הסתכלויות מעין אלו, כפי שנבאר בהמשך, אשר אין בהם עצה ואין תבונה, והינן אסורות בתכלית האיסור, ואף חל עליהם דין יהרג ואל יעבור.
- חילוקו של הרב פיינשטיין מוכרח מכח דברי הגמ' ב"ב, אשר אינם עולים בקנה אחד עם המקרה הנ"ל בסנהדרין. לפי הגמ' ב"ב, לא רק שבהליכה במקומות פרוצים אין דין יהרג ואל יעבור, אלא חלים עליה היתרים, שבמבט ראשון תמוהים מאוד. לפי הבנת הרשב"ם בגמ' הנ"ל, אם אדם מוכרח ללכת במקומות אלו, ואין לו אפשרות ללכת בדרך אחרת, מותר לו ללכת במקומות אלו, ואף אינו מחויב לעצום את עיניו, או להביט לכיוון אחר, שזאת רק מידת חסידות, אך אם יש לו דרך אחרת, אסור לו ללכת בדרך זו. ברור מפשט הגמ' והראשונים, שבמצב של הליכה בעלמא במקומות פרוצים, לא חל דין יהרג ואל יעבור. אולם נראה, שכפי שאמרנו יש בסוגיה זו היתרים תמוהים, שהרי בסופו של דבר, גם בלא דין יהרג ואל יעבור, יש בהרהור עברה זה איסור תורה מהפסוק "ונשמרתם". והרי ברור לכל, שאדם המוכרח ללכת לצורך פרנסתו, או כל צורך באשר הוא, לחלל שבת, או כל איסור תורה, לא נתיר לו לעשות כן, גם אם יפסיד ממון רב. אם כן, מדוע במצב זה מותר הדבר, רק בגלל שאין לו דרך אחרת להגיע ליעדו. זאת ועוד, גם אם נתרץ קושיא זו, עדיין קשה מדוע להבנת הראשונים, גם אם כבר הולך בדרך זו, אינו מחויב מעיקר הדין לעצום את עיניו, ולא להביט בנשים. ניתן לתרץ את הקושיה השניה ע"פ דברי היד רמ"ה, לפיהם אדם מחויב להביט לאן הוא הולך, ולא יכול לעצום את עיניו, אחרת יכשל ויפול. אולם הקושיה הראשונה והמרכזית נותרת בעינה, מדוע הגמ' נותנת פתח לאיסור תורה ודאי, בגלל צורך זה או אחר. הרב פיינשטיין נדרש לשאלה ואומר, שחז"ל התירו הליכה במקומות פרוצים, כאשר הדבר נצרך ואין דרך אחרת, מתוך הסתמכות על כך שלא יהרהר ביופין של הנשים. מוסיף הרב פיינשטיין ואומר, שניתן ללמוד זאת מלשון המיוחדת המובאת בגמ' בעניין איסור ההסתכלות. לשון הגמ' הינה: שלא יהרהר ביום שמא יבוא לידי טומאה בלילה. מלשון זה עולה, שעיקר האיסור הינו הטומאה הבאה בלילה, ומכיוון שטומאה זו הינה מסופקת, ראו חז"ל לנכון, במקום הצורך, להתיר הסתכלות בנשים מתוך הנחה, שאדם במצב זה, לא יגיע לידי הרהור, וגם אם יגיע לידי הרהור לא יגיע לידי טומאה, שהיא עיקר האיסור ולא הרהור לכשעצמו.

- דבריו של הרב פיינשטיין מוקשים, שהרי כפי שלמדנו בעבר, ישנם הסוברים שעצם איסור ההסתכלות במקומות המכוסים אסור מהתורה, אם כן מניין לדעה זו, ראו חז"ל לנכון לומר, שמותרת ההסתכלות הזו בצורך ממוני גרידא. זאת ועוד, לדברי הרב פיינשטיין, גם אדם שמניח שלא יבוא לידי הרהור, די בכך להתיר לו להסתכל בנשים אלו, אע"פ שישנה סבירות כלשהי שאכן יהרהר, דבר האסור לכל הדעות מן התורה. יוצא שחז"ל מתירים להיכנס לספק איסור דאורייתא, בשביל הפסד ממון, דבר התמוה במקצת, שהרי בספק איסור דאורייתא יש להחמיר. אכן הרב עובדיה מחלק בין אדם שהולך לתומו ברחוב פרוץ, ויכול לכוון את מבטו לכיוונים אחרים, ולא דווקא פרוצים, לבין אדם הנמצא במקום פרוץ מאוד כגון חוף הים, אשר מצויות שם נשים רבות שאינן צנועות, ובאופן זה אין לו כל יכולת להביט למקום אחר, שהרי מסביבו ישנן נשים שאינן צנועות בכל אשר יפנה. מחילוקו של הרב עובדיה עולה, שההיתר ללכת במקום פרוץ, ולא לעצום את העיניים, אינו מתיר להסתכל בצורה מכוונת על הנשים, אלא היתרם של חז"ל בסוגיה הינו, ללכת במקום פרוץ בשעת הצורך שאין דרך אחרת, ולעשות מאמץ להסתכל רק בדרך ולא בנשים שאינן צנועות. באופן זה לדברינו, גם אם יראה אשה שאינה צנועה בדרך העברה בעלמא, אין בכך איסור הסתכלות במקומות המכוסים. משום שהסתכלות זו אסורה, רק באופן שמסתכל בצורה מכוונת, אפילו אינו מתכוון להנות מיופיה של האשה, כיוון שמדובר במקומות המכוסים, אך כאשר מביט בראיה בעלמא, בלא כל רצון או כוונה להסתכל לכיוון זה, אין בכך איסור. אמנם הגמ' אוסרת הליכה במקום זה כשאין צורך בדבר, זאת משום שישנו חשש כבדף שאדם הנמצא במקום זה יהפוך ילך אחר יצרוף ויביט ברצונו אפילו לזמן קצר באשה שאינה צנועה ובאופן זה יעבור על איסור שלחלק מהפוסקים הינו מדאורייתא. כ"כ חשש הרהור במקום זה גבוה והוא אסור לכל הדעות מן התורה. אכן ע"פ פירוש זה, ירדו תמיהותינו על פירושו של הרב פיינשטיין. אולם עדיין קצת קשה על דברי הגמ', שהרי חז"ל לא טרחו להסביר לנו מתי נחשב הדבר לצורך המאפשר כניסה למקום פרוץ זה, וכן לא הסבירו לנו מתי זה נחשב שיש דרך אחרת להלך בה. והרי כפי שאמרנו, בהליכה במקום פרוץ, גם ע"פ הסברו של הרב עובדיה בסוגיה, למרות שאין איסור בעצם ההליכה וההבטה בלא כל כוונה הסתכלות בנשים הנמצאות שם, מ"מ החשש להסתכלות מכוונת, ולהרהור אשר יגיע בעקבות כך, הינו גבוה מאוד. מתוך הבנה זו אומר הרב זילברשטיין, שישנו חילוק בין אדם שעובר במקום פרוץ באופן חד פעמי המותר ע"פ הגמ', לבין אדם העובר במקום פרוץ באופן קבוע שאסור, משום שחשש ההסתכלות המכוונת, והרהור כתוצאה ממנה, כמעט בלתי נמנע. אם כן, לא ברורה הקלות הרבה בה חז"ל מתירים לאדם להכניס עצמו לספק איסור, בגלל צורך שאינו מוגדר בגמ' דיו. בפרט לדברי התוספות אשר אומרים, שכאשר ישנה דרך אחרת ללכת והיא אינה פרוצה, במידה והיא ארוכה יותר, נחשב הדבר כאילו אין דרך אחרת.
- הגמ' בפסחים מביאה דיון בדין "הנאה שבאה לו לאדם בעל כורחו" בו נחלקו אביי ורבא. לדעת אביי הנאה זו מותרת, ולדעת רבא אסורה. הגמ' דנה באיזה מצב נחלקו אביי ורבא, ומביאה מספר אפשרויות בדבר. למסקנה מבין הרמב"ם מהגמ' שהלכה כרבא, ואומר שגם לדעת רבא, כל הנאה שבאה לאדם בעל כורחו, אם אינו מתכוון לה מותר הדבר. זאת ע"פ הבנת הגמ', שהלכה כדברי ר' שמעון, האומר בכל התורה כולה שאינו מתכוון מותר. לכן רק כאשר אדם מתכוון להנות מההנאה שבאה לו בעל כורחו, אומר רבא שאסור הדבר. בעקבות דין זה פוסק הרמ"א ע"פ רבי ישעיה, שאדם השומע קול נגינת ע"ז, או מריח ריח ע"ז שלא ברצונו, אם אינו מתכוון הדבר מותר. הש"ך תמה מדוע הרמ"א מביא דין זה בשם רבי ישעיה, והרי דין זה הינו גמ' מפורשת, שהנאה שבאה לו לאדם בעל כורחו, אם אינו מתכוון להנות ממנה מותרת, אפילו לדעת רבא, וכן הלכה. נראה מדברי ביאור הגר"א שחידושו של הרמ"א בהבנתו בדברי ר' ישעיה הינו, פסקתו ע"פ הבנתו במסקנת הסוגיה, שאפילו כאשר אפשר לו ללכת במקום אחר, ובכל זאת הולך במקום זה, מותרת ההנאה, כאשר באה לו לאדם שלא מרצונו, ובעל כורחו. כלומר, חידושו של רבי ישעיה הינו, שהלכה כמו לישנא בתרא המתירה הנאה זו, אפילו יכול ללכת בדרך אחרת. כן מבין גם הרמב"ם להלכה לפי הבנת הרדב"ז. לכאורה נראה, שישנו קשר ישיר בין סוגיה זו, לסוגיה בעניין הליכה במקום פרוץ. שהרי אדם העובר במקום פרוץ, אינו עושה זאת ע"מ להנות מיופיו של הנשים, אולם מכורח הנסיבות, בעל כורחו, הוא נהנה מראיית נשים אלו. **אם כן, ע"פ דין הנאה שבאה לו לאדם בעל כורחו נראה, שאכן גם אם אדם רואה נשים אלו, ואפילו אם מגיע לידי הרהור כתוצאה מכך, כיוון שהנאה מהסתכלות אסורה זו באה לו בעל כורחו, מותרת לו הנאה זו, וממילא מותרת לו ההליכה במקום זה, כאשר אינו מתכוון להסתכל כלל על נשים אלו שאינן צנועות.** ע"פ חיבור זה בין הסוגיות, נראה שמתבהרים עתה דברי חז"ל בעניין הליכה במקום פרוץ. שהרי, אם בתחילה הקשנו מדוע חז"ל בשביל צורך כלשהו מתירים להיכנס לחשש כבד מאוד של הסתכלות אסורה על נשים שאינן צנועות, עתה אנו מבינים, שכיוון שההנאה הזו הבאה לו לאדם בלא כוונה כלל ובעל כורחו הינה מותרת, אם כן, גם אם יביט בנשים אלו שלא ברצונו, אלא מפאת ההכרח שלו לא לעצום עניים ע"מ שלא להיכשל בדרכו, לא יעבור על כל איסור, בתנאי שלא יתכוון להנות מראיית אסורות אלו, וכן לא יתכוון כלל להביט בנשים אלו בצורה ישירה. עוד נראה, שלמעשה בעניינים אלו של הסתכלות בנשים והרהורי עבירה

אסורים, לא רק שלא הקלו בהם יותר משאר אסורים, כפי שהיה ניתן להבין בתחילה, כדברי הגמ' הנ"ל לפיהם ניתן לאדם להכניס עצמו לחשש כבד של הרהור עברה כותצאה מהליכה במקומות פרוצים, אלא שלמעשה מחמירים בדין זה יותר משאר אסורים, כפי שהורגלנו לראות בדברי חז"ל מפתת חומרת אסורים אלוף וקלות הנפילה בהם. שהרי בשאר אסורים אנו נוקטים להלכה, שאפילו אפשר לו לאדם ללכת בדרך אחרת, מותר לו ללכת בדרך העוברת ליד ההנאה האסורה, כל עוד שאינו מתכוון להנות ממנה, כפי שפסק הרמ"א בשם רבי ישעיה והרמב"ם המובאים לעיל. באיסור זה של הליכה במקומות פרוצים, אסור לאדם ללכת במקום פרוץ אפי' ישנה דרך אחרת להגיע ליעדו, כל זאת מפתת חומרת האיסור וקלות הנפילה כותצאה ממנו, כפי שמבאר החפץ חיים. זו גם הסיבה, שאיסור זה אינו בא כחלק אינטגרלי מדין הנאה שבאה לו לאדם בעל כורחו, אלא כסוגיה בפני עצמה, בגלל החידוש והחומרה הקיימים בדין זה. **נמצא למעשה, שההיתר ללכת במקום פרוץ, כאשר ישנו צורך בדבר, הינו סניף של היתר כוללני יותר בכל ההנאות אסורות, והנאה שבאה לו לאדם בעל כורחו מותרת, אם אינו מתכוון להנות ממנה, בין באיסורי הסתכלות בנשים ובין בשאר אסורים. כאשר ישנה חומרה מיוחדת בדין הליכה במקומות פרוצים, המותרת רק כשאין דרך אחרת, מה שלא נצרך בשאר הנאות, מפתת החומרה הרבה שנוקטים בה חז"ל, בכל הקשור לענייני צניעות.**

- ע"פ החיבור שעשינו בין שתי הסוגיות, עולים מספר פרטי דינים, שמבארים הגמ' והראשונים בסוגיית הנאה שבאה לו לאדם בעל כורחו, אשר ממילא שייכים גם לגדרי ההיתר והאסור בהליכה במקום פרוץ. לדברי התוספות וכן פסקו להלכה האחרונים, כיוון שיסוד דין זה, עומד על יסוד דברי ר' שמעון שאדם שאינו מתכוון מותר, כאשר אין מנוס מלהנות מהסתכלות זו, מה שנקרא בפי הגמ' והפוסקים "פסיק רישא", מודה ר' שמעון שהדבר אסור. **נמצא שאדם אשר אינו יכול שלא להביט בנשים אלו שאינן צנועות, וממילא אינו יכול שלא להנות מהם, אסורה לו הנאה זו, הבאה לו בעל כורחו. לפיכך, מובן חילוקו של הרב עובדיה בין הליכה ברחוב פרוץ, שאין בכך פסיק רישא שביט ויראה מראות אסורות, לבין הליכה לים מעורב אשר בו אין כל סיכוי שלא יביט בנשים, וממילא הדבר אסור. עוד עולה יסוד בדברי הראשונים, בהגדרת מהי הדרך האחרת שאם ישנה, אסור לו ללכת במקום הפרוץ. לדברי התוספות והריטב"א, כאשר ישנו טורח גדול ללכת בדרך השניה, כבר אז נחשב הדבר, כמה שמוגדר בסוגיית הנאה שבאה לו לאדם בעל כורחו כאי אפשר, ובסוגיית הליכה במקום פרוץ כדבר שאין לו דרך אחרת, אף שלמעשה יש דרך אחרת, אלא שהליכה בה הינה טורח גדול. כמובן שעדיין נשאלת השאלה מהו טורח גדול ומהו טורח קטן, אך מ"מ אלו הקריטריונים, שע"פ צריך האדם לפעול במצבים אלו.**
- לכאורה ע"פ דברי הגמ' בסנהדרין עולה, שאין יכולת לחבר בין שתי הסוגיות הנ"ל, שהרי הגמ' אומרת במפורש, שהמתעסק בחלבים ועריות חייב, משום שנהנה. כלומר, אדם האוכל מאכלות אסורות, או נהנה כותצאה מגילוי עריות, אע"פ שלא התכוון לכך אסור לו לעשות כן. יוצא, שבשני נושאים אלו, הנאה שבאה לו בעל כורחו אסורה, אפילו אם אינו התכוון לכך. חילוק זה מובא באופן מובהק אף יותר בדברי הרמב"ם, המביא את שני הדינים במקום אחד, ואומר שמאכלות אסורות בכל מקרה של הנאה, ורק בשאר אסורים אנו נוקטים להלכה, שהנאה שבאה לו לאדם בעל כורחו, אם אינו מתכוון לה, מותרת. אלא שכאן נוכל להשתמש ביסוד שהבאנו לעיל בשם הרב פיינשטיין, האומר שאיסור ההסתכלות באשה, העלול להביא להרהור האסור מהתורה, אינו נחשב כסניף של איסורי העריות, אלא כאיסור בפני עצמו, כל עוד אינו כהכנה לגילוי העריות. אם כן גם באופן זה נראה לחלק ולומר, שהנאה של גילוי עריות ממש, וכן מה שמוגדר אביזריהו דגילוי עריות, אכן אסורים אף אם הנאה זו באה לו בעל כורחו ובלא כוונה. אולם איסור ההסתכלות, שאינו חלק מאיסור גילוי העריות, מותר באופן זה. יסוד זה גם נראה מדברי המאירי, האומר שהחילוק בין מאכלות אסורות ועריות, לבין שאר אסורים הינו, שהאכילה, וכן התשיש והמגע, הינן הנאה שיש בה ממש, לכן לא מועילה העובדה שבאה לו בעל כורחו. אולם לדעתו, הנאת ריח וכדומה אינה נחשבת כהנאה של ממש, ולכן מותרת בעל כורחו. עוד נראה יסוד זה מדברי הריטב"א, האומר שהעובר תחת אילן של ע"ז נחשב כנהנה, אפילו אינו מתכוון לכך כלל, משום שכאשר ההנאה היא גדולה ומוחשית, או כפי שכונה אותה המאירי הנאה שיש בה ממש, נחשב הדבר שהינו מתכוון להנאה זו, למרות שלמעשה אינו מתכוון, מה שאין כן בהנאה של ריח קול ומראה שנאמר עליהם בגמ' שאין בהם משום הנאה ממשית, ולכן גם אין בנהנה מהקדש בצורה זו משום איסור מעילה.
- ע"פ דברינו נראה, שאנו מוצאים ידינו ורגלינו במציאות המודרנית והפרוצה, זו הקיימת ברשות הרבים של ימינו. למרות שאסרנו את קיומה של חברה מעורבת, משום שהברה זו מביאה בוודאות להסתכלויות אסורות והרהורים אסורים, וחזקים עלינו דברי השו"ע האומר הרחק מנשים מאוד מאוד. נראה להתיר לאדם לעבוד, או להיות בכל מקום שאינו פרוץ כדוגמת חוף הים, כאשר יש לו צורך בדבר, ואין לו אפשרות להגיע ליעדו או למטרתו אלא בטורח גדול, וממילא נחשב הדבר כאין לו דרך אחרת. מכאן נראה להבין דברי

האחרונים, המתירים לכאורה סיטואציות מעורבות, כדוגמת עבודה, וישיבות ענייניות, משותפות לגברים ונשים. הנוקטים בדעה שהחברה מעורבת הינה לכתחילה, תלו באותם פוסקים את דבריהם, ואמרו שמהווים מקור לדבריהם. אולם כפי שראינו, בחברה מעורבת לא ניתן לאדם להישמר ממראות והרהורים אסורים. הדרך היחידה שבגינה מתירה התורה להימצא בחברה זו הינה, כאשר אין ברירה, וישנם אילוצים אלו ואחרים, תרבותיים או טכניים, המחייבים להימצא בחברה מעורבת זו. באופן זה, התירו הפוסקים להימצא בחברה מעורבת, על בסיס ההיתר של הנאה הבאה לאדם בעל כורחו. ממילא, גם אם יכשל מדי פעם בהסתכלות אסורה, כל עוד עשה מאמץ להימנע ממנה ככל יכולתו, אין בכך איסור ע"פ דין זה. זהו היסוד להתיר עבודה, ושאר עיסוקים רציניים, במקומות מעורבים ופרוצים. ממילא זהו ההיתר, לפרוץ את תקרת הזכוכית, ולהגיע למקומות עבודה משמעותיים ומשפיעים על הציבוריות הישראלית, על אף העובדה, שבכל המקרים, מקומות אלו מעורבים, ולעיתים רבות רמת הצניעות שם אינה עולה בקנה אחד עם דרישות התורה. כמובן שבעבודתו של אדם, יש משום אילוף לעבוד במקום זה ולא באחר, ויש בכך משום טורח גדול להחליף עבודה. לכן נחשב הדבר, כפי שבארנו, כאין לו דרך אחרת. עוד עולה מדין זה היתר למציאויות המורכבות הפרטיות, הנגרמות, לעיתים רבות, למי שמצוי באופן סדיר בחברה מעורבת. לכן אם לפתע נקלע אדם למקום, אשר יש בו שירת נשים וכדומה, אינו חייב לצאת או לסתום את אוזניו, במידה ויציאתו תגרום למבוכה רבה, ותרעומת גדולה מצד אנשים אלו ואחרים. אין ספק שבמקרים רבים נחשב הדבר כאילוף, וכליכא דרכא אחרינא כדברי הגמ'. ה"ה מי שנאלץ להגיע לחתונה מעורבת ופרוצה, ושלא ברצונו לשבת בחברת נשים שאינן צנועות דיו, מותר לו ללכת לאירוע זה, אם אין לו אפשרות סבירה להתחמק ממנו, וכן על זו הדרך. נמצא שאכן אסור לקיים חברה מעורבת, כדוגמת תנועת נוער וכדומה, מאידך גיסא, מותר להימצא בסביבת עבודה מעורבת, או בשאר סיטואציות מעורבות, אם לא ניתן להימנע מהם. בסיטואציות מעורבות אלו אשר נכפו על האדם, יעשה מאמץ שלא להביט ולהרהר בנשים כלל. אם לא הצליח ומעז, אין נחשב לו הדבר לאיסור, מדין הנאה שבאה לו לאדם בעל כורחו.